

Шуневич Б. І.,

доктор педагогічних наук,

професор кафедри технічного перекладу

Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

СТРУКТУРА ІНІЦІАЛЬНИХ АБРЕВІАТУР АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ОФІЦІЙНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ НАТО

Анотація. У статті проведено аналіз структури ініціальних абревіатур англійських термінів офіційної документації НАТО, виявлено особливості їх побудови. Із досліджених 736 абревіатур переважають трилітерні (379), менше чотирилітерних (198) значно менше дво- (70) і п'ятилітерних (52) і найменше одно- (17) і шестилітерних абревіатур (17).

Ключові слова: структура, ініціальна абревіатура, омонім, акронім.

Постановка проблеми. Абревіатури і скорочення виникають як реакція на існування багатокомпонентних термінів. Знайдені в абревіатурі резерви номінації не тільки зняли відому напруженість між формою і змістом поняття, але й виявили реальну можливість для поповнення терміноформувальних морфем. Дослідження українських і закордонних науковців доказують, що кожній терміносистемі, у тому числі термінології офіційної документації НАТО, притаманні свої особливості створення абревіатур і скорочень, а також їх кількісний і якісний склад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Військова термінологія взагалі та абревіатури і скорочення зокрема досліджувалися багатьма українськими науковцями. Ця проблема знайшла відображення у кандидатських дисертаціях доцента Н. Акульшиної «Сучасна військова термінологія: когнітивно-прагматичні виміри (на матеріалі перської, української та англійської мов)» [1], генерал-майора В. Балабіна «Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу» [2], наукових статтях Ю. Дем'янчук «Військова термінологія офіційних документів НАТО: особливості корпусного перекладу» [3, с. 144–148], полковника В. Петрухіна «Військовий переклад: стан і перспективи його вивчення в Україні» [4], професора Б. Шуневича «Види скорочень англійських термінів офіційної документації НАТО» [5, с. 284–288] та ін.

Мета статті – провести аналіз структури ініціальних абревіатур (далі – ІА) англійських термінів офіційної документації НАТО, виявити особливості їх побудови.

Виклад основного матеріалу. Матеріалом дослідження є 736 ініціальних абревіатур, виявлених в «Англійсько-українському словнику термінів офіційної документації НАТО». Словник укладений нами у співавторстві на основі англійських та українських текстів із цієї тематики, а саме: письмових та усних матеріалів двох конференцій і спільного міжнародного навчання Державної служби України з надзвичайних ситуацій та Євроатлантичного координаційного центру з реагування на надзвичайні ситуації цивільного характеру з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій UKRAINE–2015, інших документів і словників. Конференції, присвячені цій події, проводилися на базі Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (ЛДУ БЖД) у травні і червні 2015 р., а міжнародні

навчання в рамках виконання Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО за 2015 р., на території Міжнародного центру миротворчості та безпеки Академії сухопутних військ Збройних Сил України у вересні 2015 р. Викладачі і студенти кафедри технічного перекладу ЛДУ БЖД брали участь у цих конференціях та навчаннях і письмово та усно перекладали в університеті, а також впродовж майже одного тижня в польових умовах на Яворівському полігоні.

Ініціальні абревіатури і скорочення у різних терміносистемах в основному досліджуються науковцями у комплексі [1; 2; 6, с. 246–247; 7, с. 278–283; 8]. У проекті згаданого вище словника термінів офіційної документації НАТО ініціальних абревіатур виявилось значно більше, ніж у попередніх наших дослідженнях, наприклад, у нашій кандидатській дисертації, присвяченій дослідженню англійської термінології з робототехніки, на початку становлення якої було виявлено всього 68 ІА [8], серед термінів патентних описів – 130, психології – 149, автомобільного транспорту – 299 [7, с. 278–283], тому ми розглянули детальніше структуру окремо 547 скорочень у статті «Види скорочень англійських термінів офіційної документації НАТО» [5, с. 284–288] і окремо 736 ініціальних абревіатур у цій статті.

У процесі дослідження виявлено такі види ініціальних абревіатур:

Однолітерні ініціальні абревіатури (17), наприклад, *A, Army – сухопутні війська; T, Tracer – траєкторний снаряд; перекладач переданої інформації; радіоізотопний індикатор*, 5 з яких утворені від одиниць виміру, наприклад, *s, second(s) – секунда(-и), V, Volt(s) – вольт*. Абревіатури утворені від одного простого терміна.

У словнику термінів офіційної документації НАТО також використовуються 26 літер англійського алфавіту. Наприклад, *A, Alpha – 1-а літера, U, Uniform – 21-а літера фонетичного алфавіту в збройних силах НАТО* та інші.

Дволітерні абревіатури (70). Більшість цих абревіатур утворені від двокомпонентних термінів, наприклад, *CG, coordination group – координаційна група; AD, air defence – протиповітряна оборона*.

Абревіатури утворюються від складних однослівних, двокомпонентних і трикомпонентних термінів, наприклад, *CT, counter-terrorism – боротьба з тероризмом; контртерористичні дії; TC, team commander – командир загону; SL, sustainability and logistics – забезпечення тривалості дії та тилове забезпечення*. Однослівними вважаємо терміни, утворені від одного слова, а також від двох і більше слів, написаних разом або через дефіс.

Для дволітерних абревіатур характерним є наявність омонімів, які мають від 2 до 5 значень, що вимагає уважного виявлення значення абревіатури на основі контексту, наприклад,

два омоніми аббревіатури *CP*: 1. *CP, counter-piracy* – боротьба з піратством, протидія піратству 2. *CP, capabilities package* – комплекс сил і засобів. Ще одним прикладом може бути аббревіатура *AA* з п'ятьма значеннями: 1. *AA, agent assessment* – оцінка можливостей використання завербованого як агента розвідки. 2. *AA, anti-aircraft* – зенітний, протиповітряний. 3. *AA, Armed Forces, America* – поштовий індекс військово-польової пошти на території Північної і Південної Америки (крім Канади). 4. *AA, assembly area* – район збору / зосередження. 5. *AA, avenue of approach* – шлях підходу; (ймовірний) напрямок руху; маршрут висування до об'єкта.

Як видно із поданих вище прикладів, дволітерні омонімічні ініціальні аббревіатури також утворюються від складних однослівних термінів наприклад, *anti-aircraft*, пропусканням у термінологічному сполученні одного терміна, наприклад, *team* або прийменника *of*. У дволітерній аббревіатурі *SL, sustainability and logistics* – забезпечення тривалості дії та тилове забезпечення пропущений сполучник *and*.

Абревіатури пишуться малими або великими буквами, написаними через косу лінійку або разом, наприклад: *b/l, bill of lading (logistics)* – накладна, коносамент; *BI, Building Integrity Initiative* – ініціатива про зміцнення етичних засад. У другій аббревіатурі пропущена літера від третього компонента терміна *Initiative*.

Трилітерні аббревіатури (378). Шляхи утворення цих аббревіатур подібні до тих, які використовуються для утворення дволітерних аббревіатур. Тобто, більшість аббревіатур побудовані від трикомпонентних термінів, наприклад, *ADC, air defence commander* – командир частини протиповітряної оборони. Для трилітерних аббревіатур характерним є наявність омонімів, що мають від 2 до 3 значень, наприклад: 1. *ADL, advanced distributed learning* – сучасні методи дистанційного автоматизованого навчання. 2. *ADL, Allied Disposition List* – перелік сил і засобів НАТО. Аббревіатура *MRP* має три різні значення, наприклад: 1. *MRP, maintenance of real property* – зміст (технічне обслуговування та ремонт) нерухомого майна. 2. *MRP, manufacturing resources planning* – планування виробничих ресурсів. 3. *MRP, material requirements planning (logistics)* – планування матеріальних потреб (тилове забезпечення).

Ці аббревіатури утворюються від дво- і більше компонентних термінів або складних однослівних термінів, наприклад, *AAA, Anti-Aircraft Artillery* – зенітні артилерійські комплекси, *CRO, crisis-response operation* – операція з реагування на кризу; *DNT, dinitrotoluol* – динітротолуол.

В аббревіатурах *AAM, air-to-air guided missile* – ракета класу «повітря-повітря» та *ASM, air-to-surface guided missile* – ракета класу «повітря-поверхня» початок із двох літер взято із перших однослівних складних термінів *air-to-air, air-to-surface*, літера від другого терміна *guided* пропущена, а наступна літера взята з третього терміна *missile*.

В аббревіатурі *ACI*, утвореній від чотирикомпонентного терміна *area of common interest* – зона спільних інтересів, пропущена літера від прийменника *of*, тоді як в іншій аббревіатурі ця літера присутня, наприклад, *AOC, area of cooperation* – область співпраці. Крім прийменника *of*, в аббревіатурах використовуються перші літери прийменників *on* і *for*, наприклад, *POB, passenger on board* – людина на борту; *RFP, request for proposals* – запит на пропозицію подачі конкурсних пропозицій.

В аббревіатурі *AMF*, утвореній від п'ятикомпонентного терміна *Allied Command Europe Mobile Force* – мобільні сили Вер-

ховного головнокомандування ОЗС НАТО в Європі, пропущені літери від двох слів *Command Europe*, а в аббревіатурі *DAC, deployable air command and control system component* – готовий до розгортання компонент системи повітряного командування та управління – від чотирьох слів, а саме: *and control system component*.

У згаданій вище дволітерній аббревіатурі *SL, sustainability and logistics* пропущена літера від сполучника *and*, яка в аббревіатурі та термінологічному сполученні *AWS, arms & weapons systems* – системи та комплекси озброєнь позначена символом *&*, також пропущена, але є випадки, коли вона відображена у складі аббревіатури, наприклад, *L&R, Logistics and Resources Division* – управління тилового забезпечення і ресурсів.

Перший компонент термінологічного сполучення *commander's required date* виражений іменником у присвійному відмінку, але в аббревіатурі *CRD, commander's required date* – терміни готовності, які встановлюються командиром (командуючим), це не відображено, тоді як в аббревіатурі *EFLs, established financial limits* – встановлені фінансові ліміти множина третього терміна *limits* відображена закінченням *-s* в кінці аббревіатури *EFLs*.

Дуже часто перша літера вже існуючої ініціальної або комбінованої аббревіатури, наприклад, *NATO, VERTREP* входить у склад нової аббревіатури, *NOS, NATO Office of Security* – служба безпеки НАТО; *VOA, VERTREP operating area* – робоча вертолітна зона (для поповнення запасів з повітря).

Трилітерні аббревіатури утворюються не тільки від термінологічних сполучень, але й від назв організацій, конференцій, програм, договорів, конвенцій, ініціатив та ін., наприклад, *WRC, World Radio communications Conference* – Всесвітня конференція з радіозв'язку. *WFP, World Food Programme* – Всесвітня продовольча програма, *CST, Collective Security Treaty* – Договір про колективну безпеку, *CWC, chemical weapons convention* – конвенція про заборону хімічної зброї, *DCI, Defence Capabilities Initiative* – ініціатива про оборонний потенціал.

Чотирилітерні аббревіатури (198). Ці аббревіатури також у більшості випадків утворені від чотирикомпонентних термінів, наприклад, *NATO, North Atlantic Treaty Organization* – Організація Північноатлантичного договору (НАТО), Північноатлантичний союз, а також від семикомпонентних *ITER, International Test Evaluation Programme for Humanitarian Demining* – міжнародна програма оцінювання випробувань у сфері гуманітарного розмінування, шестикомпонентних *ARRC, Allied Command Europe Rapid Reaction Corps* – корпус швидкого реагування Верховного головнокомандування ОЗС НАТО в Європі, п'ятикомпонентних *APDS, armour piercing discarding sabot projectile* – бронебійний підкаліберний снаряд, трикомпонентних *ACSP, Aircraft Cross-Servicing Programme* – програма взаємного обслуговування літальних апаратів (НАТО), двокомпонентних термінів, наприклад, *COTS, commercial off-the-shelf* – готовий комерційний виріб. Сполучник *and* може бути відображений, наприклад, *CSAR, combat search and rescue* – бойовий пошук і рятування або пропущений в аббревіатурі, *ACCS, Air Command and Control System* – система повітряного командування та управління. В аббревіатурі *OSCE, Organization for Security and Cooperation in Europe* – Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), два прийменники і сполучник не відображені, тоді як в аббревіатурі *COTS* літерами представлені прийменник та означений артикль *off-the*.

Серед аббревіатур виявлено ряд акронімів, наприклад, акронім *HALO, high-altitude low-opening parachute technique* – ме-

тод десантування людей (вантаж) з великої висоти із розкриттям парашуту біля поверхні землі; *MALE, medium altitude long endurance (unmanned aerial vehicle)* – середньовисотний БПЛА з великою тривалістю польоту, які відповідають звичайним словам *halo*: 1) гало, кільце навколо планети; сяючий круг (навколо сонця, місяця); 2) ореол, сяйво; 3) вінчик, німб; *male*: 1) чоловік 2) самець.

Перша літера аббревіатури *NATO* входить у склад нової аббревіатури, *NPLOs, NATO Production and Logistics Organizations* – організації виробництва і матеріально-технічного забезпечення НАТО. Множина ключового терміна відображена в аббревіатурі у формі закінчення *-s*. У склад аббревіатур, крім перших літер термінів, прийменників і сполучників, можуть входити також літери від звичайних слів, наприклад, *ROTA, release other than attack* – радіоактивний, біологічний, хімічний викид, не пов'язаний з нападом.

П'ятилітерні аббревіатури (52) утворені від семикомпонентних *PfP/SC, Political-Military Steering Committee on Partnership for Peace* – Виїськово-політичний керівний комітет програми «Партнерство заради миру», шестикомпонентних, наприклад, *ADAMS, Allied Deployment & Movement System* – система розгортання та перевезень НАТО, п'ятикомпонентних *AWACS, Airborne Warning and Control System* – система далекого радіолокаційного виявлення та управління, чотирикомпонентних *EWGBR, early warning ground-based radar* – наземна РЛС раннього попередження (НАТО).

Серед цих аббревіатур виявлені також акроніми, наприклад, *REACT, Rapid Expert Assistance and Cooperation Teams* – група оперативної експертної підтримки та співробітництва; *SHAPE, Supreme Headquarters Allied Powers Europe* – Штаб Верховного головнокомандуючого об'єднаними та озброєними силами НАТО в Європі, які відповідають звичайним словам: *react* 1) реагувати 2) проводити контратаку; *shape* 1) форма; обрис; образ 2) зразок, модель, шаблон 3) стан 4) певна форма, порядок.

Шестилітерні аббревіатури (17) утворені від дев'ятикомпонентних *SIBCRA, sampling and identification of biological, chemical and radiological agents* – відбір проб та ідентифікація біологічних, хімічних та радіологічних агентів, восьмикомпонентних *UNOCHA, United Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs* – Управління з координації гуманітарних питань ООН, семикомпонентних, наприклад, *HONLEA, Heads of National Drug Law Enforcement Agencies* – керівники національних установ щодо забезпечення дотримання законів про наркотики, шестикомпонентних термінів *ACROSS, Allied Command Resource Optimization Software System* – програмне забезпечення НАТО для оптимізації ресурсів.

У п'яти- і шестилітерних аббревіатурах виявлено також перші літери вже існуючих аббревіатур, які входять до складу нової аббревіатури, наприклад, *NMCRL, NATO Master Cross Reference List (logistics)* – зведений список; *NMIOTC, NATO Maritime Interdiction Operational Training Centre* – Навчальний центр НАТО операцій для припинення незаконної діяльності на морі.

Висновки. У процесі дослідження ініціальних аббревіатур в англійських термінах офіційної документації НАТО виявлено, що більшість з них утворюються від багатокомпонентних термінів і складних однослівних термінів.

Виявлено такі особливості їх творення: серед аббревіатур переважають трилітерні (379), менше чотирилітерних (198), значно менше дво- (70) і п'ятилітерних (52) і найменше одно- (17) і шестилітерних аббревіатур (17); крім однолітерних абреві-

атур, утворених від однослівних термінів, поряд з англійськими термінами офіційної документації НАТО, використовуються 26 літер англійського алфавіту; для дволітерних аббревіатур характерним є наявність омонімів, які мають від 2 до 5 значень, а серед трилітерних лише 2–3 значення. Це вимагає уважного вивчення значення аббревіатури на основі контексту. У решті видів аббревіатур омоніми не виявлені.

Серед чотирилітерних аббревіатур виявлено ряд акронімів, наприклад, *HALO, MALE*, які відповідають звичайним словам, *halo, male*; крім термінів, прийменників *of, on, for*, сполучника *and*, означеного артикля *the* в аббревіатурах використовуються також перші літери загальноживаної лексики різних частин мови; часто перша літера вже існуючої ініціальної або комбінованої аббревіатури входить у склад нової аббревіатури; кількість літер в аббревіатурі не завжди відповідає кількості слів в багатокомпонентному терміні, наприклад, трилітерні аббревіатури утворюються не тільки від трикомпонентних, але й від двокомпонентних, чотирикомпонентних і п'ятикомпонентних термінів або складних однослівних термінів, а шестилітерні аббревіатури утворені від дев'яти-, восьми-, семи- і шестикомпонентних термінів.

Результати цього дослідження використовуються нами під час проведення лекційних і практичних занять із дисципліни «Вступ до галузевого перекладу» для студентів спеціальності 035 «Філологія», а також можуть бути використані для навчання з інших дисциплін цієї спеціальності.

Перспективним є порівняння структури ініціальних аббревіатур англійських термінів офіційної документації НАТО, особливостей їх побудови з такими ж лексичними одиницями інших терміносистем.

Література:

1. Акульшина Н. Сучасна військова термінологія: когнітивно-прагматичні виміри (на матеріалі перської, української та англійської мов): автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Н. Акульшина. – Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології. – К., 2016. – 18 с.
2. Балабін В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.16 «Перекладознавство» / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 308 с.
3. Дем'янчук Ю. Військова термінологія офіційних документів НАТО: особливості корпусного перекладу / Ю. Дем'янчук // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: науковий журнал / редкол. В.І. Кушнерик та ін. – Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2017. – Вип. 1 (14). – С. 144–148.
4. Петрухін В. Військовий переклад: стан і перспективи його вивчення в Україні / В. Петрухін // Електронний журнал семінару «Теорія і практика військового і технічного перекладу» кафедри іноземних мов Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ejournal.svirsoft.com/zasidannia/2/dopovidi/Petruhin.doc>.
5. Шуневич Б. Види скорочень англійських термінів офіційної документації НАТО / Б. Шуневич // Актуальні питання лінгвістики, професійної лінгводидактики, психології і педагогіки вищої школи: збірник статей II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Полтава, 8–9 червня 2017 р. – Полтава: вид-во «Астрал», 2017. – С. 284–288.
6. Демидяк І. Аналіз структури ініціальних аббревіатур і видів скорочень патентних термінів / І. Демидяк // Проблеми та перспективи розвитку системи безпеки життєдіяльності: Зб. наук. праць XII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених, курсантів та студентів: Ч. 2. – Львів: ЛДУ БЖД, 2017. – С. 246–247.

7. Шуневич Б. Порівняльний аналіз ініціальних аббревіатур і скорочень англійських терміносистем / Б. Шуневич // Актуальні проблеми філології та перекладознавства. – Вип. 12. – Хмельницький: ФОП Бідюк Є.І., 2017. – С. 278–283.
8. Шуневич Б. Структурні і функціональні характеристики англійської термінології з робототехніки: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Львівський державний університет ім. Івана Франка. – Л., 1990. – 215 с.

Шуневич Б. И. Структура инициальных аббревиатур английских терминов официальной документации НАТО

Аннотация. В статье проведён анализ структуры инициальных аббревиатур английских терминов официальной документации НАТО, выявлены особенности их построения. Из исследованных 736 аббревиатур преобладают трёхбуквенные (379), меньше четырёхбуквенных (198) зна-

чительно меньше двух- (70) и пятибуквенных (52) и наименьше одно- (17) и шестибуквенных (17) аббревиатур.

Ключевые слова: структура, инициальная аббревиатура, омоним, акроним.

Shunevych B. Structure of English Initial Abbreviations in NATO Official Documentation

Summary. The aim of the research is to analyze the initial abbreviations structure and outline peculiarities of formation of English terms in NATO official documentation. The material for investigation comprises 736 initial abbreviations. Three-letter abbreviations prevail among the researched ones (379), followed by four-letter ones (198), two-letter ones (70), five-letters ones (52), one-letter (17) and six-letter (17) abbreviations.

Key words: structure, initial abbreviation, homonym, acronym.